

Prof. Dr. İlhan Helvacı
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Miras Hukuku - 03.03.2026 - 2. Hafta - 2. Ders

A-) Tenkis Davası

Şimdi gelelim biz nereye? (I) Tenkis davasına, (II) hak düşürücü süreye ve (III) tenkis def'ine.

I-) Davacı

Tenkis davasını kim açabiliyor?

Tenkis davasını kural olarak saklı paylı mirasçılar açabiliyor. TMK m. 560/f. 1'e göre:

“Saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılar, mirasbırakanın tasarruf edebileceği kısmı aşan tasarruflarının tenkisini dava edebilirler.”

Her saklı paylı mirasçı açabiliyor mu? Hayır. Sadece saklı payı ihlal edilen mirasçı açabiliyor.

Bizim örneğimizde hatırlayın lütfen. Muris M, oğlu E'ye ne yaptı? Sağlığında ivazlı feragat sözleşmesi çerçevesinde 10 milyon lira verdi. Terekede 2 milyon lira vardı. K'nın saklı payını alabilmesi için 3 milyon lira lazımdı. Şimdi Bayan K, ne yapacak? Dilerse tenkis davası açacak.

II-) Davalı

1-) Genel Olarak

Peki dava kime karşı açılacak? Elbette lehine sağlararası kazandırma veya ölüme bağlı kazandırma yapılan kişiye karşı açılacak değil mi?

Yukarıdaki örneği şöyle değiştirelim. Mirasbırakan hiçbir şey yapmadı sağlığında, vasiyetnamesinde dedi ki *“Terekemdeki 12 milyon liradan oğluma 10 milyon lira verilsin istiyorum, kızıma 2 milyon lira verilsin istiyorum.”* Ölüme bağlı tasarruf. Ne olacak?

Yine kız evlat K'nın saklı payı ne oldu? Yine ihlal edildi. Normal şartlar altında E: 6 milyon ve K: 6 milyon alacaklardı. K'nın saklı payı ne kadar 3 milyon lira (TMK m. 506/b.1).

Kız evlat K şimdi ne alabiliyor? 2 milyon lira alabiliyor. Bu ölüme bağlı tasarrufun nesini isteyecek? Tenkisini isteyecek. Değil mi? İstemek zorunda mı? Hayır.

Saklı payı ihlal edilen mirasçı bu davayı en erken ne zaman açabiliyor? Ancak ve ancak ölümden sonra açabiliyor. Demek ki davacı kim? Saklı payı ihlal edilen mirasçı. Davalı kim? Lehine tenkise tâbi sağlararası kazandırma veya ölüme bağlı tasarruf yapılan kişi.

Peki tenkis davasını kime karşı açacağız? Örneğin muris M ölümden bir ay önce sahip olduğu tek taşınmazını erkek evladı E'ye bağışladı. Terekesinde de başka bir malvarlığı çıkmadı. Yaptığı bu karşılıksız kazandırma tenkise tabi mi? Evet (TMK m. 565/b. 3). Kız evlat K bu davayı E'ye karşı açacak, değil mi?

2-) Davanın Üçüncü Kişilere Karşı da Açılabilmesi

Ama davalı E ne yaptı? Bu taşınmaz böyle tenkise tâbi olmasın diye üçüncü bir kişiye devretti. Bu dava acaba üçüncü kişiye karşı da açılabilir mi?

Tenkis davası aynı dava mı? Hayır, nispi bir dava. Dava kazandırma lehtarına veya onun külli haleflerine karşı açılacak, değil mi?

Ama şimdi üçüncü kişilere karşı da açılabilir mi diye düşündüğümüzde, Yargıtay bir İçtihadı Birleştirme Kararı ile buna imkân sağlıyor.

13.01.1975 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı şöyle diyor:

“Mirasbırakanın saklı pay kurallarını gidermek amacı ile yaptığı temlik tasarruftan sonra bundan yararlanan kişinin mirasbırakanın bilgi ve talimatı dışında surf saklı pay sahibi mirasçıları bu haklarından yoksun kılmak için, durumu bilen üçüncü kişilere taşınmazları temlik etmesi halinde, kötü niyetli bu kişilere karşı saklı pay sahibi mirasçılar tarafından tenkis davası açılacağına...”

Görüyor musunuz? Yani Yargıtay diyor ki: Eğer lehine bu tenkise tâbi sağlararası kazandırma yapılan kişi sırf saklı pay sahibi mirasçılardan haklarına kavuşmasını engellemek için bunu kötü niyetle, durumu bilen üçüncü kişilere devrederse o zaman saklı paylı mirasçılar bu üçüncü kişilere karşı da tenkis davası açabileceklerdir diyor.

Bu çözümün hukuki temeli çok sağlam değil (belki TBK m. 49/f. 2'nin şartları varsa belirli bir hukuki temeli olduğu düşünülebilir) ama Yargıtay'ın bu İçtihadı Birleştirme Kararı çerçevesinde kötü niyetli üçüncü kişilere karşı da dava açılabilir.

Bunun için ne gerekiyor? Önce bu tenkise tâbi karşılıksız sağlararası kazandırmadan yararlanan kişinin ne yapmış olması gerekiyor? Tenkise konu olacak taşınmaz saklı paylı mirasçılardan saklı paylarına kavuşmasını engellemek amacıyla üçüncü bir kişiye devretmiş olması gerekiyor. Ayrıca üçüncü şahısların da kötü niyetli olması gerekiyor.

III-) Alacaklıların ve İflas Masasının Dava Hakkı

Peki başka dava açabilecek olan var mı? Var. Gerçekten de baktığımız zaman alacaklıların da iflas masasının da bir tenkis davası açmak imkânına sahip olduğunu görüyoruz.

Örneği şöyle kuralım. Yukarıdaki örnekte Bayan K'nın aleyhine aciz vesikası alınmış olsun. Onu bir de kötü niyetli bir insan yapalım. Diyor ki kendi kendine: *“Açacağım tenkis davasını 1 milyon lira daha alacağım ama borca batmış durumdayım. Bu para kime gidecek, alacaklılarıma gidecek, gitmesin!”*

Ya da Bayan K iflasa tâbi bir şahısmış, iflas etmiş. Diyor ki: *“Şimdi bu tenkis davasını açsam da ben zaten iflas etmiş birisiyim, oradan gelecek bütün menfaat nereye gidecek, alacaklıların alacaklarının ödenmesine gidecek, gitmesin!”*

Kanun koyucu bu ihtimalleri düşünmez mi? Mutlaka düşünür, değil mi? Bu tenkis davasının alacaklılar tarafından da açılabileceğini söylüyor. İflas masası tarafından da açılabileceğini söylüyor.

Gerçekten de TMK m. 562'nin 1. fıkrası bize diyor ki:

“Mirasbırakan, tasarruf edebileceği kısmı aştığında, saklı payı zedelenen mirasçı, iflâsı hâlinde iflâs dairesinin veya

mirasın geçtiği tarihte kendisine karşı ellerinde ödemededen aciz belgesi bulunan alacaklıların ihtarına rağmen tenkis davası açmazsa, iflâs idaresi veya bu alacaklılar, alacaklarının elde edilmesi için gerekli olan oranda ve mirasçıya tanınan süre içinde tenkis davası açabilirler.”

Kim açabiliyor? Saklı paylı mirasçının alacaklıları. Veya saklı paylı mirasçı iflas etmişse iflas idaresi. Değil mi? Peki, saklı paylı mirasçının hangi kategorideki alacaklıları? Mirasın geçtiği tarihte o saklı paylı mirasçıya karşı aciz belgesi almış olan alacaklıları. Veya iflas idaresi. Demek ki bunlar bu davayı açabiliyorlar, tenkis davasını açabiliyorlar. Ama açmadan önce ne yapmalılar? O saklı paylı mirasçıya makul bir süre vermeliler. “*Şu kadar süre içerisinde bu davayı açmalısın. Açmadığın takdirde biz açacağız.*” demeliler.

Saklı paylı mirasçıya tanınacak sürenin makul olması gerekir. Saklı paylı mirasçı kendisine tanınan makul süre içinde tenkis davasını açmazsa bu bahsettiğimiz, ellerinde mirasın geçtiği tarihte saklı paylı mirasçı aleyhine borç ödemededen aciz belgesi olan alacaklılar veya iflas idaresi ne yapabiliyor? Bir tenkis davası açabiliyor.

Ama tabii onların açacakları davada dikkat edilmesi gereken şey ne? Onların ancak alacaklarına kavuşmalarını sağlayacak oranda bir dava hakları var. Değil mi? Alacaklarının elde edilmesi için gerekli olan oranda bir dava açabiliyorlar.

Bu davayı açarken de yine tabii neye riayet etmek zorunda kalıyorlar? Hak düşürücü sürelerle de riayet etmek zorunda kalıyorlar.

IV-) Davanın Hukuki Niteliği

Tenkis davası nasıl bir dava? Yenilik doğuran bir dava. Alacak davası değil. Yenilik doğuran bir dava.

Ama karara konu kazandırmanın fiilen gerçekleştiği hallerde örneğin yerine getirilmiş sağlararası tenkise tabi kazandırmaların tenkisine ilişkin davalarda işin içinde zımnem de olsa eda talebi de var.

O halde kararda zımnem de olsa eda hükmü de var. Yani davacı “*Sana yapılan kazandırmanın tenkisini talep ediyorum.*” deyince onun içinde “*Sana yapılan kazandırmadan indirilmesi gereken kısmın bana verilmesini talep ediyorum.*” cümlesi de var diye kabul ediliyor.

V-) Hak Düşürücü Süreler ve Tenkis Defi

1-) Hak Düşürücü Süreler

TMK m. 571 şöyle söylüyor:

“Tenkis davası açma hakkı, mirasçılarının saklı paylarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın açılması tarihinin üzerinden on yıl geçmekle düşer.

Bir tasarrufun iptali bir öncekinin yürürlüğe girmesini sağlarsa, süreler iptal kararının kesinleşmesi tarihinde işlemeye başlar.

Tenkis iddiası, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir.”

Tenkis davası hak düşürücü süreye tâbi bir dava. Bir ve on yıllık iki süre var. Bir yıllık süre hangi andan başlıyor? Saklı paylı mirasçılarının saklı paylarının zedelendiğini, ihlal edildiğini öğrendikleri tarihten itibaren başlıyor.

Saklı paylı mirasçı bu olguyu bir türlü öğrenemedi, yıllar geçti öğrenemedi, öğrenemedi! Yirmi yıl sonra öğrendi diyelim. Öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde dava açabilir mi? Hayır! Davanın açılması için azami bir süre var. O da on yıl.

On yıllık süre hangi andan itibaren başlıyor? Vasiyetnamelerde, vasiyetnamenin açıldığı tarihten itibaren başlıyor. Diğer ölüme bağlı tasarruflarda yani miras sözleşmelerinde hangi andan itibaren başlıyor? Kişinin vefat ettiği tarihten bir diğer söyleyişle mirasın açılma tarihinden başlıyor.

Durum sağlar arası tenkise tabi kazandırmalar açısından da aynı değil mi? On yıllık azami süre mirasın açılma tarihinden itibaren başlar.

2-) Sürelerin Başlamasına İlişkin İstisnai Durum

Şimdi 2. fıkraya bakalım. Acaba ne demek istiyor kanun koyucu. Bir örnek kuralım:

Bay mirasbırakan M bir ölüme bağlı tasarruf yapmış demiş ki: *“Ü'ye taşınmazımı bırakıyorum.”* Sonra ikinci bir vasiyetname yapmış.

demiş ki “*Bu vasiyetnameden dönüyorum.*” diyor. Fakat gelin görün ki bu 2. vasiyetname şekil eksikliği ya da kişinin işlem ehliyetindeki eksiklikler sebebiyle iptal edilebilir durumda.

Yarın öbür gün M’nin bu ikinci vasiyetnamesi (rücu vasiyetnamesi) iptal edilince ne ayakta kalıyor? Birinci vasiyetnamesi ayakta kalıyor.

O zaman birinci vasiyetname ile Bay Ü’ye yapılan ölüme bağlı kazandırma tenkise tabi ise tenkis davasına ilişkin hak düşürücü süreler hangi andan itibaren başlayacak? Bu ikinci ölüme bağlı tasarruf hakkındaki iptal kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlayacak.

TMK m. 571/f. 2’yi hatırlatayım:

“*Bir tasarrufun iptali bir öncekinin yürürlüğe girmesini sağlarsa, süreler iptal kararının kesinleşmesi tarihinde işlemeye başlar.*”

Bu örnekte bir ve on yıllık süreler hükmün lafzına göre hangi andan itibaren başlıyor gerçekten de? İptal kararının kesinleşmesi tarihinden itibaren başlıyor.

Ama doktrinde bir yıllık sürenin saklı paylı mirasçının saklı payının ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren başlaması gerektiğini ileri süren yazarlar da var.

3-) Tenkis Def’i

Kanun koyucu bir şeye daha parmak basıyor. Bir şeye daha işaret ediyor. Diyor ki bir de def’i var. Bu def’i ne? Tenkis def’i. Yani temelde tenkise tâbi olacak ölüme bağlı tasarruf henüz yerine getirilmediyse kullanılabilir bir def’i.

Bay M’nin tek mirasçısı var kızı K. M, sağlığında resmî vasiyetname yapmış ve demiş ki “*Fatih’teki taşınmazımı Ü’ye vasiyet ediyorum.*” Terekedeki diğer malvarlığı değerlerinin kıymeti ile bu taşınmazın kıymeti karşılaştırıldığında durum şu: Bu ölüme bağlı tasarruf K’nın saklı payını ihlal ediyor. Yani bu taşınmazın mülkiyeti Ü’ye nakledilirse K’nın saklı payını alamayacağı aşikâr.

Şimdi K tenkis davası açmayabilir, tenkis davası açma süresini kaçırmış olabilir. Ama yarın öbür gün Ü “*Ben Fatih’teki bu taşınmazın*

mülkiyetinin naklini talep ediyorum.” dediğinde ona karşı ne yapabiliyor? Tenkis def’ini ileri sürebiliyor.

Bu def’i herhangi bir süreye tabi olmadan kullanılabilir. Bu def’iden de açıkça veya örtülü olarak feragat edilebilir. Tenkis davası açma hakkının şartlarının gerçekleştiğini öğrenen K bu davayı süresi içinde açmamış ve örneğin taşınmazın zilyetliğini Ü’ye devretmiş, taşınmazda oturmasına uzun yıllar itiraz etmemiş, onda tenkis davası açmayacağı yönünde haklı bir güven uyandırmışsa, Ü’nün taşınmazın tapuda kendi adına tescili için dava (vasiyetnamenin tenfizi) davası açması halinde K’nın artık bu def’i ileri sürmesi dürüstlük kuralına (çelişkili davranış yasağına) aykırı olacaktır.

Şunu da söylemek gerekir. Tenkis def’i sadece ölüme bağlı tasarruflar için söz konusu olabilir diyemeyiz. Tenkise tabi sağlararası kazandırmaya ilişkin borçlandırıcı işlemde doğan borcun ifası mirasbırakanın vefatından sonraya kalmış ise bu borcun ifası talep edildiğinde de saklı paylı mirasçı tenkis def’ini ileri sürebilir.

B-) Ret, Mahrumiyet, Iskat ve Feragatte Tenkis Hesabı

I-) Mirasın Reddi

Mirasın reddinde mirası reddeden mirasçı mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilir, miras payları, saklı paylar ve serbest tasarruf oranı buna göre bulunur.

M’nin ölümünde çocukları Ç1, Ç2 ve eşi E sağdır.

E’nin miras payı 1/4’tür, saklı payı da 1/4’tür.

Ç1 ve Ç2’nin her birinin miras payı 3/8’dir ve saklı payları da bunun yarısı olan 3/16’dır.

Saklı paylar toplamı $4/16 + 3/16 + 3/16 = 10/16$ ’dır.

M’nin serbest tasarruf oranı $16/16 - 10/16 = 6/16$ ’dır.

Ç1 mirası reddetmiştir.

Ç1 muristen önce ölmüş kabul edilir.

O halde M’nin iki mirasçısı vardır.

E’nin miras payı 1/4’tür saklı payı da 1/4’tür

Ç2'nin miras payı $3/4$ 'tür saklı payı $3/8$ 'dir.

Ç1'in mirası reddetmiş olması nedeniyle Ç2'nin miras payı artmıştır.

Saklı paylar toplamı $2/8 + 3/8 = 5/8$ 'dir. M'nin serbest tasarruf oranı $3/8$ 'dir. Yani saklı paylar toplamı ve tasarruf nisabı değişmemiştir. Ç1'in mirası reddetmediği ihtimalde de saklı paylar toplamı $10/16 (= 5/8)$, serbest tasarruf oranı da $6/16 (= 3/8)$ idi.

II-) Mirasçılıktan Çıkarma (Cezalandırıcı İskat)

M'nin iki mirasçısı vardır. Annesi A, babası B'dir.

M, annesi A'yı mirasçılıktan çıkarmıştır.

A mirasçı imiş gibi kabul edilir. Miras payları, saklı paylar, saklı paylar toplamı ve serbest tasarruf oranı buna göre bulunur.

A'nın miras payı $1/2$, saklı payı $1/8$ 'dir.

B'nin miras payı $1/2$, saklı payı $1/8$ 'dir.

Saklı paylar toplamı $2/8$ 'dir.

M'nin serbest tasarruf oranı $8/8 - 2/8 = 6/8$ 'dir.

Ancak A'nın saklı payı M'nin serbest tasarruf oranına eklenir.

$6/8 + 1/8 = 7/8$.

Böylece A mirasçı olsa idi M'nin $6/8$ olarak kalacak olan serbest tasarruf oranı A'nın ıskat edilmesi nedeniyle $7/8$ 'e çıkar.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. İskat edilen saklı paylı mirasçının altsoyu aynı zamanda mirasın saklı paylı mirasçısı ise onlar saklı paylarını talep edebilirler.

M'nin tek mirasçısı Ç olsun. M, Ç'yi ıskat etmiş olsun. M kendi terekesinin tamamı üzerinde tasarruf edebilir.

M'nin tek mirasçısı Ç olsun ama bir de Ç'den olma torunu T olsun. Ç ıskat edilse dahi T, M'nin torunu olarak onun saklı paylı mirasçısı olduğu için kendi saklı payını talep edebilir.

Dikkat M'nin vefatında annesi A, babası B, kardeşi K sağdır. M, annesini ıskat etmiştir. K, A'nın altsoyuna dahildir ama M'nin kardeşi olarak onun saklı paylı mirasçısı değildir.

III-) Mirastan mahrumiyet

M'nin ölümünde çocukları Ç1, Ç2 ve eşi E sağdır.

E'nin miras payı 1/4' tür, saklı payı da 1/4'tür.

Ç1 ve Ç2'nin her birinin miras payı 3/8'dir ve saklı payları da bunun yarısı olan 3/16'dır.

Saklı paylar toplamı $4/16 + 3/16 + 3/16 = 10/16$ 'dır.

M'nin serbest tasarruf oranı $16/16 - 10/16 = 6/16$ 'dır.

Ç1 mirastan mahrum olmuştur. Örneğin M'yi kasten ve hukuka aykırı şekilde öldürmeye teşebbüs etmiştir.

1-) Birinci görüş

Ç1 mirastan önce ölmüş kabul edilir. Durum mirastan reddindeki gibidir. Miras payları, saklı paylar, saklı paylar toplamı ve serbest tasarruf oranı Ç1 mirastan önce ölmüş gibi kabul edilerek hesaplanır.

Ben bu birinci görüşten yanayım.

2-) İkinci görüş

Durum ıskattaki gibidir. Yani önce Ç1 mirasçı imiş gibi kabul edilir, miras payları, saklı paylar toplamı ve serbest tasarruf oranı buna göre belirlenir, daha sonra Ç1'in saklı payı M'nin serbest tasarruf oranına eklenir.

Yani bu ikinci görüşte saklı paylar toplamı 7/16'dır, M'nin serbest tasarruf oranı da 9/16'dır.

IV-) Mirastan feragat

1-) İvazlı feragat

Feragat eden mirasçı (ıskat edilen mirasçı gibi) mevcut kabul edilir. Miras payları, saklı paylar, saklı paylar toplamı ve serbest tasarruf oranı önce buna göre belirlenir. Daha sonra ivazlı olarak feragat eden mirasçının saklı payı mirasbırakanın serbest tasarruf oranına eklenir.

Dikkat, ivazlı feragat aksi kararlaştırılmadığı sürece feragat edenin alt soyunu da etkiler, dolayısıyla feragat edenin altsoyu mirasbırakanın saklı paylı mirasçısı olsa bile saklı payını talep edemez.

M'nin mirasçuları çocukları Ç1 ve Ç2'dir. M'nin Ç1'den olma T isimli torunu da bulunmaktadır. Ç1, M ile yaptığı mirastan feragat sözleşmesi çerçevesinde sağlığında M'den 2.000.000 lira alarak mirastan feragat etmiştir.

Bu feragatin Ç1'in altsoyunu etkilemeyeceği kararlaştırılmamıştır (TMK m. 528/f. 3). Bunun önemine aşağıda değineceğim. Bu durumun şu anda yaptığım hesaba bir etkisi olmayacak.

M'nin Net terekesi de 6.000.000 liradır diyelim. Hem de fiktif tereke hesabını bir kez daha tekrarlamış olalım.

TNET = Net tereke + Eklenecek değerler (feragat için ödenen ivaz) = 6.000.000 + 2.000.000 = 8.000.000 liradır.

Feragat eden Ç1 mirasçı imiş gibi hareket ederiz.

Ç1'in miras payı 1/2, saklı payı 1/4'tür.

Ç2'nin miras payı 1/2, saklı payı 1/4'tür.

Saklı paylar toplamı $1/4 + 1/4 = 2/4$ 'tür.

M'nin serbest tasarruf oranı $4/4 - 2/4 = 2/4$.

Ç1'in saklı payını bu $2/4$ 'e ekleyeceğimiz için M'nin serbest tasarruf oranı $2/4 + 1/4 = 3/4$ eder.

Yani 8 milyonluk terekede Ç2'nin saklı payı 2 milyon.

M'nin serbest tasarruf oranı da 6 milyon olacaktır.

Dikkat, T, Ç1'in altsoyuna dahildir. M'nin saklı paylı mirasçısıdır ama ivazlı feragat aksi kararlaştırılmadığı sürece altsoya da etkilidir (TMK m. 528/f. 3). Dolayısıyla T, M'den saklı pay talebinde bulunamaz.

2-) İvazsız feragat

a-) Azınlık Görüşü

Azınlık görüşü, durumun mirasın reddinde olduğu gibi ele alınmasını savunur. Yani miras payları, saklı paylar ve serbest tasarruf

oranı, mirastan ivazsız olarak feragat eden mirasçı, mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilerek hesaplanır.

b-) Hâkim görüş

Benim de katıldığım hâkim görüş ise ivazsız feragat ile ivazlı feragat arasında bir ayırım yapmaz, ivazsız feragatte de feragat eden mirasçı varmış gibi hareket edilir. Yani miras payları, saklı paylar, saklı paylar toplamı ve serbest tasarruf oranı önce buna göre bulunur. Sonra feragat eden mirasçının saklı payı mirasbırakanın serbest tasarruf oranına eklenir.

Dikkat ivazsız feragat, feragat edenin altsoyunu etkilemez. Feragat edenin altsoyu, mirasbırakanın saklı paylı mirasçısı ise saklı payını talep edebilir.

V-) Kısa Özet ve Hafızada Tutma Cümlesi

Çok karışık gibi görünen bu açıklamaların en genel ve en özet hali, benim katıldığım görüşler çerçevesinde ve tüm istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla şudur:

Mirasçının mirasçılık sıfatını yitirmesi, mirasbırakanın arzusu dahilinde ise (ıskat ve feragat – ister ivazlı ister ivazsız olsun) o mirasçı varmış gibi kabul edilir ve onun saklı payı mirasbırakanın serbest tasarruf oranına eklenir.

Mirasçının mirasçılık sıfatını yitirmesinde, mirasbırakanın bir dahli yoksa (ret veya mahrumiyet) o mirasçı, mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilir. Miras payları ve saklı paylar buna göre belirlenir.

İskatta ve ivazsız feragatte mirasçı sıfatını yitiren mirasçının altsoyu mirasbırakanın saklı paylı mirasçı ise onlar saklı paylarını talep edebilirler.

Hafızada tutma cümlesi şöyle olsun: İskat ve feragat ihtimalinde kişiyi varmış gibi hesaplayacağız, mahrumiyet ve redde kişiyi önce ölmüş gibi hesaplayacağız.

B-) Denkleştirme Kavramı (İade Kavramı)

Tasarruf nisabına esas olan terekenin hesaplanmasını anlatırken denkleştirme kavramına değinmişim. Şimdi artık denkleştirme eski Medenî Kanundaki deyimini ile iade kavramını ele alacağız.

Diyebilirsiniz ki hocam, denkleştirme kavramını tenkis davasının arkasından mı anlatmak daha doğru, yoksa bu kavramı mirasın taksiminde, mirasın paylaşılmasında mı anlatmak lazım?

Medenî Kanunumuzun sistematığıne baktığımız zaman, neyi görüyoruz? TMK m. 646'dan itibaren paylaşmanın nasıl yapılacağına dair hükümler var. TMK m. 646'dan m. 669'a geldiğimizde mirasta denkleştirme başlığını görüyoruz. Mirasta denkleştirme başlığı biter bitmez de paylaşmanın tamamlanmasına ilişkin dördüncü ayrımı görüyoruz.

Dolayısıyla aslında denkleştirme, eski Medenî Kanundaki deyimini ile mirasta iade, mirasın paylaşılmasına (taksimine) ilişkin bir kavram. Esasen paylaşma sürecinde karşımıza çıkıyor. Ama denkleştirmenin tenkis davasıyla olan bağlantısı, tenkis ile karşılaştırılması da önem arz ediyor. Dolayısıyla biz bu müesseseyi tenkis davasının hemen arkasından anlatmayı daha doğru buluyoruz.

Nedir bu denkleştirme kavramı? Nedir bu iade kavramı? İade kavramı aslında amacı çok doğru bir biçimde yansıtmıyor. İade kavramı yerine yeni Medenî Kanundaki deyimini ile denkleştirme terimini tercih etmek daha isabetli oluyor. Sebebini anlatacağım.

Nedir denkleştirme?

I-) Altsoy Dışındaki Yasal Mirasçılara Yapılan Denkleştirme Tabi Kazandırmalar

Bakınız TMK m. 669/f. 1 bize şunu söylüyor:

“Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler.”

Dikkat 1. fıkra altsoy dışındaki yasal mirasçılardan söz ediyor. Altsoya ilişkin düzenleme 2. fıkrada yer alıyor.

Bu hükme göre denkleştirmenin şartları nelerdir? 1. Bir sağlarası kazandırma olmalı; 2. Bu kazandırma karşılıksız olmalı; 3. Bu kazandırma altsoy dışındaki yasal mirasçılara yapılmış olmalı; 4. Bu kazandırma yasal mirasçılarının miras payına mahsuben yapılmış olmalı.

Örneğin M'nin kardeşi K1 ve K2 var. K1'e bir taşınmaz bağışlamış ve bu bağışlamayı miras hissesine mahsuben yaptığını açıkça dile getirmiş. Bu kazandırma denkleştirmeye tabidir.

Yani M'nin kardeşine bağışladığı taşınmazın denkleştirmeye tabi olması için bu bağışlamayı onun miras hissesine mahsuben yapmış olması şart.

Örneğin M bu taşınmazı bağışlarken nasıl davranmalı ki K1'in denkleştirme yükümlülüğü söz konusu olsun? M'nin "*Ben taşınmazımı miras hissene mahsuben sana bağışlıyorum.*" demesi gerekiyor. Bunu demediği müddetçe bu kazandırmalar denkleştirmeye tâbi değil. Ne olabilir? Varsa şartları, saklı paylı mirasçılarının saklı payları ihlal ediliyorsa, o zaman tenkis davası açılabilir o kadar. Ama denkleştirmeye tâbi değil.

Bir başka açıdan bakalım. Örneğin M'nin kardeşi K1 ekonomik açıdan güç durumda olsun. M, ona birtakım kazandırmalarda bulunuyor zaman zaman. Gıda yardımında bulunuyor, kira yardımında bulunuyor. Bir evde kira bedeli ödemedi oturmasını sağlıyor. Ya da ona bir ev bağışlıyor. Bunlar iadeye tâbi mi, bunlar denkleştirmeye tâbi mi?

Miras hissesine mahsuben yaptığı bir karşılıksız kazandırma olacak ki biz bunun denkleştirmeye tâbi olduğundan söz edelim. Yaptığı kira ya da gıda yardımı, yaptığı parasal yardım ya da bağışladığı taşınmaz da normal şartlar altında ne olmayacak? Denkleştirmeye tâbi olmayacak.

Peki, kazandırma denkleştirmeye tabi olunca ne oluyor? M'nin vefatında mirasın taksim sürecinde diğer kardeş K2, K1'den denkleştirme talebinde bulunabiliyor.

Altsoy dışındaki kanuni mirasçılarının kapsamına kimler girebiliyor? Tüm yasal mirasçılar, 2. ve 3. zümre mirasçılar girebiliyor, sağ kalan eş de girebiliyor.

Mirasbırakanın bu gruptaki yasal mirasçılara yaptığı sağlar arası karşılıksız kazandırmalar, ne olabiliyorlar? Denkleştirmeye tâbi olabiliyorlar. Yeter ki muris ne yapmış olsun? Yeter ki mirasbırakan bunların denkleştirmeye tâbi olacağını açıkça belirtmiş olsun.

Bu noktada hafızada tutmakta bir kolaylık yaratıyorsa iradi denkleştirme (iradi iade) ifadesini kullanabilirsiniz. Yani 669/f. 1'in kenarına iradi denkleştirme yazabilirsiniz.

II-) Altsoya Yapılan Denkleştirmeye Tabi Kazandırmalar

TMK m. 669/f. 2 bize şunu söylüyor.

“Mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tâbidir.”

Hüküm altsoya yapılan kazandırmalara ilişkin.

Altsoya yapılan belirli niteliklere sahip sağlararası karşılıksız kazandırmalar aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tâbidir. Demek ki fıkra 1 iradi denkleştirme, fıkra 2 kanuni denkleştirme.

Altsoyda çocuklar, torunlar, torun çocukları, vd. var değil mi? Bütün birinci zümre mirasçılar bu gruba dahil. Evlatlık ve evlatlığın altsoyu da mirasbırakanın birinci zümredeki mirasçıları arasına dahil.

Bu noktada söylenmesi gereken hususlar şunlar: Bir defa bu kazandırmalar ne olmalı? İvazsız olmalı. Bu kazandırmalar nasıl olmalı? Sağlararası kazandırmalar olmalı.

Ölüme bağlı kazandırmaların denkleştirmeye tâbi olması söz konusu olamaz. Ölüme bağlı kazandırmalar şartları varsa ancak ve ancak tenkise tâbi olabilirler. Zaten ölüme bağlı kazandırma ölüm anında henüz terekeden çıkmış değil. Ölüme bağlı kazandırma, “*Terekeden şu yapilsın, terekeden bu yapilsın.*” cümleleri, değil mi?

Bu kazandırmalar altsoya yapılmalı. Bir de mirasbırakan bu kazandırmaların denkleştirmeye tabi olmayacağını belirtmemeli.

Peki ne oluyor. Örneğin M, iki çocuğundan biri olan Ç1'e sağlığında böyle bir kazandırmada bulunduysa, vefatında diğer çocuğu Ç2 taksim sürecinde Ç1'den babasının sağlığında aldığı bu kazandırmanın terekeye iadesini talep edebiliyor. Bütün bu kazandırmalar, her ne kadar gelecekte denkleştirmeye konu olsalar da bu kazandırmaların biz ne nitelikte olduğunu söylüyoruz? Bağışlama niteliğinde olduğunu söylüyoruz.
